

Sygn. akt III AUa 739/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Marcjanna Górską
Sędziowie:	SA Elżbieta Czaja SA Małgorzata Rokicka - Radoniewicz (spr.)
Protokolant: st.sekr.sądowy Urszula Goluch-Nikanowicz	

po rozpoznaniu w dniu 26 września 2012 r. w Lublinie

sprawy R. T.

z udziałem zainteresowanych: (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K. oraz (...) Spółki Akcyjnej przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.

o ustalenie istnienia obowiązku ubezpieczenia społecznego

na skutek apelacji wnioskodawcy R. T.

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 11 kwietnia 2012 r. sygn. akt VIII U 744/12

I. oddala apelację;

II. zasądza od R. T. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

III AUa 739/12

UZASADNIENIE

Organ rentowy - Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. decyzją z dnia 30 czerwca 2011 roku stwierdził, że R. T. w okresie od 1 listopada 2005 roku do 11 marca 2008 roku nie podlegał ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę nakładczą zawartej z płatnikiem składek (...) Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K.. Organ rentowy uznał, że umowa o pracę nakładczą została zawarta w celu obejścia ustawy i uzyskania przez skarżącego prowadzącego jednocześnie pozarolniczą działalność gospodarczą z innego tytułu do ubezpieczeń społecznych i skorzystania z prawa wyboru, zgodnie z treścią art. 9 ust. 2 ustawy o

systemie ubezpieczeń społecznych, a tym samym uniknięcia obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej.

Od tej decyzji odwołanie do Sądu Okręgowego – Sądu Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie wniósł R. T., domagając się jej zmiany i ustalenia, że od 1 listopada 2005 roku do 11 marca 2008 roku podlegał ubezpieczeniu z tytułu wykonywania pracy nakładczej. W uzasadnieniu zarzucił bezzasadne przyjęcie przez organ rentowy, że zawarcie przez niego umowy o pracę nakładczą było niezgodne z ustawą lub miało na celu jej obejście.

Postanowieniem z dnia 24 lutego 2012 roku Sąd Okręgowy postanowił wezwać do udziału w sprawie w charakterze zainteresowanego (...) Spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w K. oraz (...) Spółkę Akcyjną w T..

Wyrokiem z dnia 11 kwietnia 2012 roku Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił odwołanie.

Sąd Okręgowy ustalił, że R. T. dokonał zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą od 31 grudnia 1999 roku i podlegał ubezpieczeniu opłacając z tego tytułu składki. W dniu 1 listopada 2005 roku wnioskodawca zawarł umowę o pracę nakładczą z płatnikiem (...) Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w K.. Na podstawie tej umowy wnioskodawca został zobowiązany do wykonywania na rzecz nakładcy prac polegających na wykonywaniu kompletów reklamowych, które otrzymywał w kopertach przy użyciu własnych narzędzi - w dowolnym miejscu i czasie. Do obowiązków wnioskodawcy należało ich skompletowanie i przekazywanie pakietów reklamowych potencjalnym klientom. W umowie została określona minimalna ilość pracy do wykonania w przeciągu miesiąca - 145 kompletów reklamowych oraz wynagrodzenie za wykonaną pracę w wysokości 3,50 złotych brutto za skompletowanie i wysłanie jednej przesyłki reklamowej. R. T. miał rozliczać się miesięcznie z ilości wykonanych kompletów poprzez sporządzenie i dostarczenie spółce raportu z wykonywanej pracy. Równocześnie, niewykonanie miesięcznego limitu pracy, zgodnie z § 4 ust. 4 umowy, nie musiało skutkować rozwiązaniem umowy zgodnie z przepisami rozporządzenia Rady pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą (Dz. U. z 1976 r., i poz. 19 ze zm.). Miesięczny dochód z tytułu wykonywanej pracy nakład wynosił od 28 złotych do 32 złotych. (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością siedzibą K. z tytułu zawartej umowy o pracę nakładczą wykazywała za ubezpieczonego R. T. następujące podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne: w listopadzie 2005 roku złotych, w grudniu 2005 roku - 34,15 złotych, od stycznia 2006 roku sierpnia 2006 roku - 32,48 złotych i od września 2006 roku do marca 2008 roku - 28 złotych. Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił w oparciu o zeznania wnioskodawcy i dowody z dokumentów zawarte w akt sprawy i aktach organu rentowego, które obdarzył wiarą w całości.

Sąd Okręgowy uznał, że kwestia sporną było ustalenie, czy umowa o pracę nakładczą zawarta między (...) Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą K., a R. T. prowadzącym równocześnie pozarolniczą działalność gospodarczą stanowiła ważny tytuł do objęcia go ubezpieczeniem społecznym.

Sąd Okręgowy wskazał, że do dnia 28 lutego 2009 roku zgodnie z treścią art. 9 ust. 2 ustawy osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku tytułów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2 (wykonująca pracę nakładczą), 4-6 i 10, jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej.

Powołując się na jednolitą linię orzeczniczą Sądu Najwyższego, stwierdzającą, że osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą i równocześnie wykonująca pracę na podstawie umowy o pracę nakładczą może podlegać ubezpieczeniom społecznym z tytułu tej umowy, jeżeli podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu wykonywania pracy nakładczej odpowiada kwocie połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę. Jeżeli zaś strony umowy o pracę nakładczą zawierają ją z zamiarem niedotrzymania warunku zapewnienia wykonawcy comiesięcznego wynagrodzenia odpowiadającego przynajmniej połowie pensji minimalnej, to ich świadczenia woli dotknięte są pozornością.

W rozporządzeniach Rady Ministrów z dnia 14 września 2004 roku w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2005 roku (Dz. U. z 2004 roku, Nr 201, poz. 2062), z dnia 13 września 2005 roku w sprawie wysokości

minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2006 roku (Dz. U. z 2005 roku. Nr 177, poz. 1469), z dnia 12 września 2006 roku w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2007 roku (Dz. U. z 2006 roku, Nr 171, poz. 1227) oraz z dnia 11 września 2007 roku w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2008 roku (Dz. U. z 2007 roku, nr 171, poz. 1209) ustalono minimalne wynagrodzenie za pracę, odpowiednio: w roku 2005 w kwocie 849 złotych, w roku 2006 w kwocie 899,10 złotych, w roku 2007 w wysokości 936,00 złotych, zaś w roku 2008 - 1126,00 złotych. Z powyższego wynika, że w okresie objętym zaskarżoną decyzją R. T. mógłby podlegać ubezpieczeniom społecznym tytułu umowy o pracę nakładczą, jeżeli podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu tej umowy wynosiłaby co najmniej: 2005 roku - 424,50 złotych, w 2006 roku - 449,55 złotych, w 2007 roku 468,00 złotych oraz w 2008 roku - 563,00 złotych. Jest oczywistym, że wykazane przez wnioskodawcę podstawy wymiaru składek były znacznie niższe i tym samym nie było możliwe objęcie go ubezpieczeniem społecznym z tytułu wykonywania umowy o pracę nakładczą.

Oceniając ważność umowy o pracę nakładczą Sąd Okręgowy orzekł, że w niniejszej sprawie nie występuje obejście prawa w rozumieniu art. 58 § 1 k.c., ponieważ obejściem ustawy jest wywołanie skutku prawnego zakazanego przez przepisy bezwzględnie obowiązujące, a skutek zawarcia umowy o pracę nakładczą przez osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą - w postaci wyboru ubezpieczenia nie jest zakazany przez prawo.

Sąd Okręgowy przyjął, że umowa zawarta przez strony jest czynnością prawną pozorną i tym samym jest nieważna z mocy art.83§ 1 kc. Zdaniem Sądu oświadczenie woli jest złożone pozornie, jeżeli strony, które dokonują danej czynności prawnej mają w rzeczywistości zamiar wywołać u osób trzecich lub władz publicznych rzeczywiste, prawdziwe przeświadczenie, że ich zamiarem jest wywołanie skutków prawnych, objętych treścią ich oświadczeń woli. Elementem koniecznym pozornej czynności prawnej jest istniejące między stronami, niedostępne dla innych osób porozumienie co do tego, że oświadczenia woli nie mają wywołać zwykłych skutków prawnych lub co do tego, że zamiar ujawniony w treści symulowanych oświadczeń woli nie istnieje.. Kolejną przesłanką uznania czynności za pozorną jest złożenie oświadczenia won drugiej stronie oraz zgoda drugiej strony czynności prawnej na jej pozorny charakter.

W przedmiotowej sprawie zaistniały wszystkie omawiane wyżej przesłanki. Wnioskodawca R. T. zawarł z (...) Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. umowę o prace nakładczą pod pozorem świadczenia tej pracy i w celu uniknięcia konieczności opłacania składek z tytułu prowadzonej równocześnie działalności gospodarczej pozarolniczej. Wnioskodawca przez cały okres świadczenia tej pracy nadal prowadził pozarolniczą działalność gospodarczą i dokonał wyboru ubezpieczenia z tytułu wykonywanej pracy nakładczej.

Z dokumentów znajdujących się w aktach organu rentowego jednoznacznie wynika, iż strony stosunku pracy nie przystąpiły do realizacji nawet minimalnych obowiązków wynikających z umowy, co z góry przewidziały i ustaliły a zatem nie można przyjąć, iż skutki prawne wynikające z zawartej umowy zostały osiągnięte.

Ponadto Sąd stwierdził, że zawarta przez strony umowa jest nieważna również w rozumieniu art. 58 § 2 k.c., gdyż zawarta została wbrew zasadom uczciwego obrotu prawnego. Głównym celem umowy o pracę jest bowiem świadczenie pracy za wynagrodzeniem, zaś uprawnienia związane ze sferą ubezpieczeń społecznych są jedynie jej pochodną. Istota stosunku pracy nakładczej nie może sprowadzić się więc wyłącznie do uzyskania możliwości wyboru ubezpieczenia, traktowanego jako cel pierwszoplanowy, a taka sytuacja miała miejsce w przypadku wnioskodawcy co oznacza, że R. T. nie może podlegać ubezpieczeniom społecznym z tytułu zawartej umowy.

Od tego wyroku apelację wniósł wnioskodawca R. T. zaskarżając wyrok w całości. Wyrokowi zarzucał pominięcie przez Sąd Okręgowy faktu, że zaskarżona decyzja została wydana bez podstawy prawnej i uzasadnienia faktycznego poprzez błędne zastosowanie art.9 ust.2, art.36 i 68 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych oraz dokonanie uzasadnienia na podstawie uchylonych przepisów kodeksu pracy co skutkuje nieważnością decyzji, przez co zostały naruszone zasady zawarte w Konstytucji RP art.2, ponadto zarzucał błędną wykładnię przepisów prawa cywilnego art.83 § 1 kc w związku z art.58 § 2 kc z pominięciem umowy o prace nakładczą, która jest prawnie uregulowana, co skutkowało nieuwzględnieniem odwołania powoda. Wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i zasądzenie na rzecz powoda kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna i nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia Sądu pierwszej instancji i wyprowadzone na ich podstawie wnioski oraz ocenę prawną. Powoduje to, że nie zachodzi potrzeba szczegółowego ich powtarzania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1997 r, II UKN 61/97, OSNAP 1998/3/104 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 1999 r, I PKN 21/98, OSNAP 2000/4/143, orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2002 r, IV CKN 1244/00 Lex nr 55521).

W pierwszej kolejności Sąd Apelacyjny odnosząc się do zarzutu apelacji o pominięciu przez Sąd I instancji faktu nieważności zaskarżonej decyzji, stwierdza, że zarzut ten jest całkowicie pozbawiony podstaw. Przepisy art. 83 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. Nr 205 z 2009 r. poz.1585) stanowią odpowiednio, że Zakład wydaje decyzje w zakresie indywidualnych spraw, dotyczących w szczególności: zgłaszania do ubezpieczeń społecznych; przebiegu ubezpieczeń; ustalania wymiaru składek i ich poboru, a także umarzania należności z tytułu składek; ustalania uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych; wymiaru świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Od tych właśnie decyzji przysługuje odwołanie do właściwego sądu w terminie i według zasad określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego. W niniejszej sprawie decyzja organu rentowego z dnia 30 czerwca 2011 roku spełniała wyżej wymienione kryteria i nie można podzielić stanowiska skarżącego o oczywistej wadliwości tej decyzji w zakresie sformułowania podstawy faktycznej i prawnej. Nawet gdyby wskazana decyzja dotknięta była wadami natury formalnej, uznać należy, że postępowanie sądowe w sprawach z zakresu prawa ubezpieczenia społecznego skupia się na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego i kwestia wad decyzji administracyjnych spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania, pozostaje poza przedmiotem tego postępowania. W związku z tym, wśród przewidzianych w przepisach kodeksu postępowania cywilnego sposobów rozpoznania odwołania przez sąd nie przewidziano stwierdzenia nieważności decyzji organu rentowego, nawet przy odpowiednim stosowaniu art. 180 § 1 k.p.a. Sąd ubezpieczeń społecznych - jako sąd powszechny - może i powinien dostrzegać jedynie takie wady formalne decyzji administracyjnej, które decyzję tę dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego jako przedmiotu odwołania. Stwierdzenie takiej wady następuje jednak tylko dla celów postępowania cywilnego i ze skutkami dla tego tylko postępowania - por. wyrok z dnia 28 października 2009 r., I UK 132/09 (LEX nr 570121) i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010 r., I UK 238/09 (LEX nr 577819). Podobne stanowisko było również prezentowane w postanowieniach Kolegium Kompetencyjnego przy Sądzie Najwyższym z dnia 25 lutego 2003 r., III KKO 16/02 (OSNP 2004 nr 6, poz. 109) oraz III KKO 18/02 (OSNP 2004 nr 5, poz. 91). Żądanie strony zmierzające do stwierdzenia nieważności decyzji wydanej w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych podlega rozpoznaniu albo jako odwołanie od tej decyzji, albo jako wniosek o ponowne ustalenie uprawnień z tego ubezpieczenia, rozstrzygany nową decyzją, która może być zaskarżona do sądu ubezpieczeń społecznych.

Słusznie Sąd Okręgowy uznał, że oświadczenie woli wnioskodawcy wyrażone w umowie o pracę nakładczą z dnia 1 listopada 2005 roku dotknięte jest pozornością. Powoduje ona nieważność umowy z mocy art. 83 § 1 KC, mającego zastosowanie w niniejszej sprawie wprost, jako do umowy określonej w art. 750 KC w związku z art. 734 KC (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2008 r w sprawach: III UK 73/07, LEX nr 356045, III UK 74/07, LEX nr 376437, III UK 75/07, OSNP 2009/3-4/53, III UK 76/07 LEX nr 465905). Do takiego wniosku prowadzi ocena umowy o pracę nakładczą, w brzmieniu nadanym przez jej strony oraz ocena okoliczności dotyczących jej zawarcia. Pozorność wyraża się w braku zamiaru wywołania skutków prawnych, jakie związane są z oświadczeniem woli. Zamiarem wnioskodawcy, na co wyraził zgodę płatnik składek, było niewywiązywanie się z obowiązków wynikających z umowy o pracę nakładczą. Strony umowy określili wymiar zadań obciążających pracownika i pracodawcy, który był zobowiązany do zapłaty w ustalonej wysokości wynagrodzenia za wykonaną pracę. Poza sporem jest, że wnioskodawca przez cały okres obowiązywania umowy nie wykonywał minimalnego wymiaru obowiązków ustalonych umową, a wynagrodzenie mu wypłacone odpowiadało tylko wykonanej ilości pracy. Niekwestionowanym jest, że średnio otrzymywał miesięcznie około 30zł. Oznacza to, że w żadnym miesiącu wnioskodawca nie wywiązał się z umowy. Tak jak ustalił Sąd Okręgowy, skarżący podjęli żadnych czynności zmierzających do realizacji postanowień umowy

odnośnie do zakresu pracy, jaka miała być wykonana, mimo iż umowa takie środki wskazywała. Ich zachowanie począwszy od dnia sporządzenia umowy o pracę nakładczą uprawnia do przyjęcia, że była ona pozorna. Wykonywanie umowy o pracę nakładczą w niewielkiej (znikomej) części jest równoznaczne z niewykonywaniem jej, co prowadzi do stwierdzenia pozorności tej umowy.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 9 stycznia 2008 r, III UK 75/07 (OSNP 2009/3-4/53), że „wykładnia funkcjonalna i systemowa przepisów prawa pracy i prawa ubezpieczeń społecznych prowadzi do wniosku o doniosłości prawnej tylko takiej umowy o pracę nakładczą, w której strony uzgodniły i realizowały rozmiar wykonanej pracy nakładczej w ilości gwarantującej wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę. Pozorna umowa o pracę nakładczą, na podstawie której jej strony nie miały zamiaru i nie realizowały konstrukcyjnych cech (elementów) tego zobowiązania dotyczących rozmiaru wykonywanej pracy w ilości gwarantującej wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę, nie stanowi tytułu podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym osób wykonujących pracę nakładczą.

Bezzasadny jest zarzut naruszenia przepisu art.58 § 2 kodeksu cywilnego. Sąd Okręgowy wnikliwie przeanalizował okoliczności związane z zawarciem łączącej strony umowy i wypowiedział się co do powodów, dla których umowa ta nie wywołała zamierzonych skutków prawnych w zakresie wyboru tytułu ubezpieczenia. Sąd Apelacyjny w całej rozciągłości podziela ten pogląd prawny. Pogląd ten został zaakceptowany przez Sąd Najwyższy w analogicznych sprawach. Z uwagi na to, że stwierdzenie pozorności umowy o pracę nakładczą jest wystarczającą przesłanką jej nieważności, to zarzuty apelacji dotyczące art. 58 § 2 KC nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy i Sąd Apelacyjny uznał za zbędne odnoszenie się do nich. Przywołany w apelacji przepis Konstytucji RP nie ma związku z roszczeniem wnioskodawcy. Wobec czego obszernie wywody apelacji w tej kwestii nie mogą mieć wpływu na treść zaskarżonego wyroku.

Nieważna umowa o pracę nakładczą nie stanowi tytułu podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym osób wykonujących pracę nakładczą przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 2 i art. 13 pkt 2 w związku z art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r o systemie ubezpieczeń społecznych (aktualnie jedn. tekst Dz. U. z 2009 r Nr 205, poz. 1585). Nie dopuścił się zatem Sąd pierwszej instancji zarzucanego przez apelację naruszenia tych przepisów.

Z tych względów i na mocy art.385 KPC Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji.

Orzeczenie o kosztach Sąd Apelacyjny oparł na przepisie art.98 KPC oraz przepisach § 11 ust.2 i § 12 ust.1 pkt.2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz.1349).